

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

havovwo.nl

■ Opgave 1 Oorlog in de media

tekst 1

Zoek de verschillen

H.J.A. Hofland

De postmoderne oorlog begint 's avonds op het televisiejournaal met de grote voltreffers van de chirurgische precisiewapens, lichtflitsen in het donkergrijsblauw. De volgende ochtend staat het in de krant.
5 Koppen in de vetste letters: de bevestiging dat opnieuw historische tijden zijn aangebroken. De werkelijkheid in drukinkt. Dit zijn een paar voorpagina's van *The New York Post* (en) *The New York Times* ... van
10

12 twaalf jaar geleden. Saddam Hoessein had alle pogingen om de vrede te bewaren de grond in geboord, in plaats daarvan heeft hij de moeder aller veldslagen aangekondigd. (...)

15 Ik dacht: ik bewaar de kranten. Leuk voor later, voor de kleinkinderen. Niet onwaarschijnlijk dat ze veel zullen lijken op de kranten van morgen en overmorgen. Die ga ik ook bewaren.

bron: NRC Handelsblad van 22 en 23 februari 2003

afbeelding 1

bron: NRC Handelsblad van 22 en 23 februari 2003

"All the News That's Fit to Print"

The New York Times

Late Edition
New York, Thursday, January 13, 2003
Volume 131, Number 14, 48th Year
New York Office: 212-512-2000
Advertising: 212-512-2000
Subscription: 212-512-2000
Fax: 212-512-2000
E-mail: nytimes@nytimes.com

VOL. CXLIII - No. 48,483
NEW YORK, THURSDAY, JANUARY 13, 1994
48 CENTS

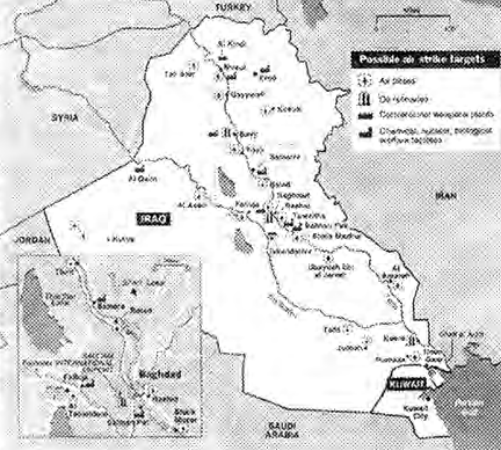
U.S. AND ALLIES OPEN AIR WAR ON IRAQ; BOMB BAGHDAD AND KUWAIT TARGETS; 'NO CHOICE' BUT FORCE, BUSH DECLARES

A TENSE WAIT ENDS

News of Attack Sweeps the Country, Stirring Profound Feelings

By JAMES BABON

In one long moment yesterday, the United States and its allies launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

No Ground Fighting Yet; Call to Arms by Hussein

By ANDREW ROSENTHAL

WASHINGTON, Jan. 13 (The Associated Press) — President Bush said today that the United States and its allies had launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

In a speech to the nation, President Bush said that the United States and its allies had launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

Raids, on a Huge Scale, Seek to Destroy Iraqi Missiles

WASHINGTON, Jan. 13 (The Associated Press) — President Bush said today that the United States and its allies had launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

The United States and its allies launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

The United States and its allies launched a massive air attack on Iraq, striking Baghdad and other targets in the Middle East. The news that the United States and its allies had chosen to use force to end Saddam Hussein's occupation of Kuwait stirred profound feelings of anger and outrage across the country.

OTHER NEWS

Gorbachev Is Moving To Muzzle the Press

President Mikhail Gorbachev is moving to muzzle the press, according to a report from Moscow. Gorbachev is said to be planning to restrict the press's access to information about the government's activities.

Dinkins Offers Budget With Layoffs and Cuts

New York City Mayor Rudy Dinkins has unveiled his budget for the next fiscal year. The budget includes significant layoffs and cuts in city services.

Daily News Threatens To Close or Sell

The Daily News, one of New York City's major newspapers, is facing financial difficulties. Rumors are circulating that the paper may be forced to close or sell.

A Variety of Purposes

The air strikes on Iraq were aimed at a variety of purposes, including the destruction of Iraqi missile launchers and the disruption of Iraq's military infrastructure.

Rumble in the Sky Ends a 5-Month Wait

The air war between the United States and Iraq has ended a five-month period of tension and uncertainty. The strikes have been described as a significant escalation of the conflict.

MORE ON THE GULF

Bush Evokes Glory Of Post, Not Vietnam

President Bush's speech yesterday evoked the glory of the Persian Gulf War, but not the Vietnam War. He emphasized the coalition's strength and the importance of the mission.

In Cairo, Jubilation Among Kuwaiti Exiles

Exiles from Kuwait gathered in Cairo, Egypt, to celebrate the start of the air war against Iraq. They expressed their support for the coalition forces.

Israel on Alert

Israel has placed its military on a high state of alert in response to the air war in the Gulf. The country's air force is on standby to respond to any threats.

War Begins

The war in the Gulf has officially begun. The United States and its allies have launched a full-scale military campaign against Iraq.

The War Begins

The liberation of Kuwait has begun. In conjunction with the forces of our coalition partners, the United States has moved under the code name Operation Desert Storm to enforce the mandates of the United Nations Security Council. As of 7 o'clock P.M. Operation Desert Storm forces were engaging targets in Iraq and Kuwait.

War Begins

The war in the Gulf has officially begun. The United States and its allies have launched a full-scale military campaign against Iraq. The coalition forces are making significant progress in the air war.

War Begins

The war in the Gulf has officially begun. The United States and its allies have launched a full-scale military campaign against Iraq. The coalition forces are making significant progress in the air war.

tekst 2

Dagkoers Irak

Sinds de Amerikanen Irak binnenvielen, kenmerkt hun optreden daar zich door snel wisselende stemmingen, die de gewillig meedeinende media vaak versterken door mee- en tegenvallers flink uit te vergroten. Tijdens de oorlog maakte de aanvankelijke hoop op een spoedige afloop vrij snel plaats voor pessimisme.

Maar juist toen iedereen zich uitputte in zwartgallige bespiegelingen over de verschrikkingen van een stadsguerrilla in Bagdad, reden de Amerikanen op hun dooie akkertje de Irakese hoofdstad binnen. Zij trokken een standbeeld van Saddam omver en de oorlog was voorbij.

(...)

De wederopbouw is een zaak van de lange adem. In dat proces kunnen gebeurtenissen die zich in de luwte van het nieuws afspelen op de langere termijn wel eens van grotere importantie zijn dan de met veel publiciteit gepaarde gaande liquidatie van Uday en Qusay (zonen van Saddam Hoessein). Zo'n gebeurtenis is de Irak-rapportage van VN-chef Kofi Annan. Hij karakteriseerde eerder deze week de door de Amerikanen

bron: de Volkskrant van 24 juli 2003

geïnstalleerde Irakese overgangsregering als 'een representatieve partner met wie de VN en de internationale gemeenschap zaken kunnen doen'.

Kofi Annan erkende dat het onmogelijk is om nu al democratische verkiezingen te houden. Daarom is de instelling van de interim-bestuursraad, die een afspiegeling van alle bevolkingsgroepen in Irak vormt, op dit moment het hoogst haalbare. Het is in elk geval een eerste stap naar het herstel van de Irakese soevereiniteit, aldus de VN-topman.

Hier tekent zich een toenadering af tussen VS en VN. Want ook aan Amerikaanse zijde worden de geesten langzamerhand rijp voor een nieuwe resolutie van de Veiligheidsraad waarin een grotere rol van de VN wordt geregeld.

In Washington voelt met name Powell (minister van Buitenlandse Zaken van de VS) wel voor een internationalisering van Iraks wederopbouw. Dat is een goede zaak: voor dat immense project is immers niet alleen veel geduld nodig maar ook veel steun van andere landen.

tekst 3

De waarheid is ver te zoeken

De waarheid is bij oorlog het eerste slachtoffer, luidt een veel gebezigde uitdrukking. Aan de lezers van onze website vroegen wij: Hoe informeert u zich, nu de strijdende partijen er alles aan doen het publiek van hun oprechte bedoelingen en successen te overtuigen?

“Zowel de Verenigde Staten als Irak laten zien dat ze niet te vertrouwen zijn als het aankomt op feiten en bewijzen”, schrijft F. Schermer uit San Francisco (VS) (...)
“Beide partijen in een oorlog hopen dat de ander murw raakt, en zullen dus tegenvallers verzwijgen”, weet Antoinette Bulten uit Tricht. “Daarom zit ik als burger met een grote behoefte aan informatie.” (...)
“Het is duidelijk dat ook de Amerikanen en

bron: NRC Handelsblad van 29 maart 2003

Engelsen een enorme propagandaoorlog voeren”, schrijft Olav Meijer uit Utrecht. “Ze zijn al op veel leugens betrupt: chemische wapenfabriek in Noord-Irak, transactie tussen Niger en Irak, inname van Basra en Umm Qasr, enz. Geloof dus niets totdat het duidelijk wordt aangetoond.” (...)

“Ja, de leugen regeert, zeker in tijden van oorlog”, vindt ook Anne Pries uit Leiden. “We kunnen de strijd *live* volgen via vaste camera's in Bagdad of mobiele camera's op tanks. Het is duidelijk dat deze camera's alleen die shots vertonen, die de superioriteit van de Amerikanen bevestigen.”

Ko Geene uit Oss adviseert: “Laat je gerust wat vaker inlichten door je 'tegenstander'. Zo kun je het nieuws vanuit verschillende invalshoeken bekijken.” (...)

Landschap

Het informatiebombardement is een gevolg van de opkomst van internet. We willen alles weten en wel meteen.

Iedere oorlog zijn eigen medium. De radio
5 beleefde hoogtijdagen tijdens de Tweede Wereldoorlog, de televisie bloeide op met Vietnam en de Eerste Golfoorlog vestigde het fenomeen satelliet-nieuwszender à la CNN. Dus was het met de Tweede
10 Golfoorlog de beurt aan internet, dat zich nu definitief zou bewijzen als nieuwsmid- die voorspelling viel althans in de weken voorafgaand aan de oorlog veel te horen. “Internet combineert de snelheid van de
15 televisie met de diepgang van de krant”, verklaarde een producer van CNN in de Amerikaanse krant *USA Today*. “Dat kan bepalend zijn voor hoe oorlogen in de toekomst verslagen worden.”
20 Het klinkt natuurlijk geweldig, die combinatie van snelheid en diepgang, maar

bron: de Volkskrant van 26 april 2003

bij nader inzien bleken de verwachtingen erg tegen te vallen.

(...)

De televisiejournals trokken weliswaar veel
25 kijkers, maar de belangstelling voor de rest van de programma's, de achtergronden, stelde teleur. De pacifistische woorden van Bertolt Brecht 'stel er komt oorlog en niemand gaat erheen' kunnen volgende keer
30 gewijzigd worden in 'en niemand is geïnteresseerd'.

Dat roept veel andere vragen op. Ondanks alle bedenkingen bij het verschijnsel *embedded* verslaggeving¹⁾ is nooit een
35 oorlog zo volledig in beeld gebracht als deze. De tol die daarvoor in journalistenlevens betaald moest worden, is met tien dode en twee vermiste verslaggevers ongekend hoog. Was het dat
40 waard, zeker nu blijkt dat het publiek wel voortdurend goede informatie eist, maar er nauwelijks gebruik van maakt? (...)

De oorlogstango van publieke opinie en media

Voordat de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell, een maand geleden in de Veiligheidsraad met satellietfoto's en bandopnamen Iraks militaire misleidingpogingen
5 illustreerde, konden nogal wat Amerikaanse journalisten nauwelijks geloven dat president George W. Bush regelrecht op een nieuwe Golfoorlog afstevende.

(...)

Na Powells toespraak begonnen politici en media
10 die aanvankelijk weinig op hadden met het oorlogsscenario van Bush, de draai te nemen. Journalist Bill Keller was nu voor een oorlog tegen Saddam Hoessein. Onder de kop 'De club kan niet geloven dat ik een havik ben' somde hij
15 de meningsvormers op die om waren gegaan. Het waren er heel wat.

Wie gedacht had dat de publieke opinie wel dezelfde kant op zou schuiven, kwam bedrogen uit. Bush, die na de aanslagen van 11 september
20 2001 van de Amerikaanse bevolking massale steun kreeg voor zijn strijd tegen het terrorisme, verliest in zijn gevecht om de publieke opinie inzake Irak terrein. Ondanks het spektakel en de kritiekloosheid waarmee de grote televisie-

25 stations de oorlogsvoorbereidingen begeleiden, staat maar een op de drie Amerikanen achter een oorlog als die alleen door de Verenigde Staten wordt gevoerd. In talkshows klinken veel kritische geluiden. En afgelopen zondag sprak
30 het commentaar in *The New York Times* zich ondubbelzinnig uit tegen een aanval op Irak zonder steun van de Verenigde Naties. Het lijkt erop dat media in dit geval de verschuiving in de publieke opinie registreren en die versterken door
35 erin mee te gaan. (...)

In de tango van publieke opinie en media is telkens de vraag: wie leidt en wie volgt? De media sturen de opinie, meenden Amerikaanse wetenschappers na de Golfoorlog van
40 1991. In de bundel *Taken by Storm* – Stormenderhand genomen, een titel die verwijst naar de geallieerde operatie Desert Storm – wijzen politicoloog Iyengar en communicatiewetenschapper Simon op een aardverschuiving. Eind
45 1989 zag zeventig procent van de Amerikanen het drugsgebruik als het grootste nationale probleem. Na de overweldigende berichtgeving over de Golf zag nog maar vijf procent een groot probleem in drugs. (...)

bron: Kees Buijs, in de Marge, de Gelderlander van 13 maart 2003

In aanbouw: Media in Irak

door Menno Steketee

Irak likt zijn wonden. Na jaren van economische sancties en militaire dictatuur verloopt de opbouw van een democratische maatschappij moeizaam. Behalve de vorming van een vrije pers. De Irakese media zijn na 2 mei 2003 – het officiële einde van de oorlog – als paddestoelen uit de grond geschoten. Want de Irakezen hebben een niet te stillen honger naar informatie.

(...)

De openstelling van *Towards Freedom* betekende een grote stap voorwaarts om het Irak van na Saddam Hoessein te voorzien van een belangrijke pijler van een democratische maatschappij: vrije pers. “U verdient vrijheid van meningsuiting”, drukte Bush de Irakezen op het hart. “U zult toegang krijgen tot onafhankelijke media”, bezwoer ook premier Blair de Irakese kijkers.

Hoewel het regime van Saddam Hoessein intussen goeddeels lijkt te zijn verdwenen, hapert de wederopbouw tot een democratische samenleving nog aanzienlijk. Maar dat kan niet worden gezegd van de gewenste vestiging van een meer divers medialandschap dat zo lang werd bepaald door de rabiate propaganda van het regime.

bron: VPRO-gids van mei 2003

(...)

30 De nieuwe Irakese kranten worden verslonden.

Sommige van die kranten, zoals Al-Dimuqrati (De Democraat), kunnen op algemene goedkeuring van de coalitie rekenen. Andere nieuwe media worden in Washington en Londen daarentegen met meer argwaan bekeken, zoals bijvoorbeeld de geplande zenders en kranten met een sjiitische signatuur. De Irakese bevolking bestaat voor zestig procent uit sjiiten, een tak van de islam die door het regime van Saddam Hoessein jarenlang bloedig werd onderdrukt.

(...)

De sjiitische zender, De Stem van de Mudjahidien, verhuist binnenkort van Iran naar een studio in een moskee in Bagdad. ‘Religie is politiek en politiek is religie’, zei de directeur van het radiostation tegen een Britse krant toen hem werd gevraagd wat de politieke signatuur van de programmering zou worden. Die opinie had de man onder het seculiere regime van Saddam Hoessein met de dood kunnen bekopen. Het is het bewijs dat Bush’ gewenste vrijheid van meningsuiting in post-Saddam Irak vaste voet aan de grond heeft. Of de zender valt onder Blairs ‘onafhankelijke media’ is een tweede.

Opgave 2 De gekozen burgemeester

tekst 7

Gekozen burgemeester in één klap invoeren

Van onze redactie politiek

DEN HAAG – D66-minister Thom de Graaf wil geen geleidelijke invoering van zijn systeem voor de gekozen burgemeester. Op de dag van de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 wil hij het in één klap invoeren.

Dat betekent dat alle nu benoemde burgemeesters nog maar kort bestaanszekerheid hebben. Voorjaar 2006 moeten ze eerst langs de kiezers, als ze de ambitie hebben op het stadhuis te blijven zitten. “Het kan niet anders”, zegt de minister van Bestuurlijke Vernieuwing die gisteren zijn plannen door het kabinet kreeg.

De Graaf: “Als eerst alle huidige ambtsperiodes de volle zes jaar zouden worden volgemaakt, zitten we te lang met twee verschillende soorten gemeenten.”

Daarom wil hij de ‘ingrijpende operatie’ doorzetten in maart 2006, tegelijk met de verkiezing van nieuwe gemeenteraden. (...) De Graaf wil niet dat de raad de bevoegdheid krijgt een burgemeester tussentijds naar huis te zenden, zoals bij

naar: Trouw van 27 september 2003

25 wethouders wel het geval blijft bij een vertrouwensbreuk. (...)

De nieuwe gekozen burgemeester stelt een team wethouders met door hem bepaalde portefeuilles, voor aan de gemeenteraad. De raad mag de wethouders weigeren, maar zelf geen nieuwe kandidaten aandragen. Dat betekent volgens De Graaf dat de kandidaat-burgemeester al tijdens zijn verkiezingscampagne redelijkheid moet tonen: hij heeft straks immers de raad nodig om zijn wethouderscollege op poten te zetten.

Door dat soort regels daalt het risico dat populistische burgemeesterskandidaten als een vloedgolf over Nederland zullen stromen, denkt de minister. “En wint het populisme toch hier en daar, dan acht ik de bevolking verstandig genoeg om zo’n burgemeester na vier jaar weg te sturen.”

Nu al klinkt de roep om uitstel. De kleinste regeringspartij, D66, sleepte de gekozen burgemeester binnen tijdens de laatste kabinetsformatie. De Graaf: “Als je dit systeem wilt wijzigen, moet je nu doorpakken.”

‘Ik ben tegen een gekozen dictator’

Ruud van Heeze en Marcel ten Hooven

Ook democratie heeft onderhoud, vindt Thom de Graaf. Gesprek met D66-minister voor bestuurlijke vernieuwing over zijn onderhoudsplan. “Mensen
5 stemmen al lang niet meer op een partij, maar op iemand die ze vertrouwen.”

”Democratie is kwetsbaar”, antwoordt Thom de Graaf op de vraag wat er zo mis is met de Nederlandse democratie dat ingrijpende
10 aanpassingen nodig zijn. “Net als de fysieke infrastructuur van het land. En zoals het verstandig is die te onderhouden en op z’n tijd te vernieuwen, zo moet je ook het democratisch stelsel onderhouden. Anders
15 past het op een gegeven moment niet meer goed in onze samenleving.”

Tot het einde van de jaren zestig was er eigenlijk weinig aan de hand, zegt De Graaf. “Onze democratie viel samen met de
20 verhoudingen in de samenleving. Maar na het einde van de verzuiling begon de staatsinrichting van de maatschappelijke verhoudingen af te wijken. De politieke partijen pasten zich wél aan. Zij zochten een
25 nieuw bestaansrecht bij heen en weer gaande electoraten, maar het democratisch systeem bleef zoals het was en is steeds meer uitgehold. Het voorziet nu niet in de behoefte aan direct zeggenschap bij het
30 aanwijzen van mensen die macht uitoefenen, noch in de behoefte aan een

bron: Trouw van 18 februari 2004

personalistischer democratie.” In een democratie waarin de persoon van de politicus meer op de voorgrond treedt, gaat
35 het er niet om van alles en nog wat te weten over zijn privé-leven, onderstreept De Graaf. “Het gaat erom hoe hij uitdraagt welke onderwerpen hij belangrijk vindt en welke niet. Mensen stemmen al lang niet
40 meer op een partij, op een heel verkiezingsprogramma. Ze stemmen op een persoon die ze vertrouwen, en die uiteraard ook een representant is van een politieke beweging.”

”Het vertegenwoordigende karakter van onze democratie wil ik behouden. Dat is belangrijk, het past bij Nederland als land van minderheden. Maar ik wil er een personalistisch element in brengen. Mijn
45 plan voor een door de bevolking gekozen burgemeester voldoet aan drie eisen die ik bij al mijn voorstellen hanteer. Ten eerste is het niet meer te verdedigen dat de belangrijkste bestuurder in een lokale
55 gemeenschap van boven af wordt benoemd. Ten tweede zullen de burgers de gekozen burgemeester beter herkennen als de belangrijkste lokale bestuurder. En tot slot sluit het aan bij het streven om het bestuur
60 los te trekken van zijn controleurs, door beide een eigen kiezersmandaat te geven. In Nederland kan dat niet helemaal. Regering en parlement maken samen wetten. Waar het kan, moet je het uit elkaar trekken, om
65 evenwicht in de democratie te scheppen.”

Gekozen burgemeester

In maart 2006 gaat Nederland voor het eerst zijn burgemeesters kiezen. Deze hervorming maakt een einde aan de bestuurlijke
5 achterstand die Nederland wat betreft de lokale democratie had opgelopen. In heel Europa worden de burgemeesters rechtstreeks door de bevolking verkozen.
(...)

Het rechtstreeks kiezen van de burgemeester versterkt de betrokkenheid van de burgers
10 bij het lokale bestuur. De burgemeester is als teamleider verantwoordelijk voor de eenheid van het gemeentebestuur. Dat hij voortaan kan worden afgerekend op zijn specifieke verantwoordelijkheid (als

15 korpsbeheerder) voor de openbare orde en de veiligheid, is een goede zaak. Deze kerntaak is in de ogen van de kiezers prioriteit nummer één.

Het rechtstreeks kiezen van de burgemeester
20 is in overeenstemming met de in volle gang zijnde dualisering van het gemeentebestuur (...). De raad houdt zich bezig met het controleren van het beleid, terwijl het college het beleid voorbereidt en uitvoert.
25 Critici vreesden dat de dualisering zou leiden tot een machtsverschuiving richting college, ondanks het feit dat de raad eigen ambtelijke ondersteuning heeft gekregen. De publieke verantwoording die de burge-

30 meester elke vier jaar aan de kiezers moet afleggen, is in dit licht een welkome

versteving van het democratische toezicht op het gemeentebestuur.
(...)

bron: de Volkskrant van 27 september 2003, rubriek Commentaar

tekst 10

Een gekozen burgemeester is half werk

De voorstellen van minister De Graaf over een gekozen burgemeester zijn slecht doordacht. **Ronald van Raak** vreest politieke verlamming en pleit voor handhaving van echte, vertegenwoordigende democratie.

De kiezers krijgen een burgemeester die ze nooit hebben gekozen. Tijdens de verkiezingscampagne sprak D66 zich als enige partij uit voor een direct gekozen burgemeester. Tijdens de formatie bleken Balkenende en Zalm snel bereid dit staatsrechtelijke novum als wisselgeld voor recordbezuinigingen te accepteren. Ook PvdA-leider Bos neemt ineens afstand van zijn verkiezingsbeloften.

15 Waarom wordt met dit onderwerp zoveel vaart gemaakt? Niet omdat de voorstellen goed zijn. De direct gekozen burgemeester is een verbetering, maar de voorstellen van De Graaf zijn slecht doordacht. Het grootste probleem is het verkiezingsprogramma van zo'n burgemeester, dat haaks kan staan op de wensen van de gemeenteraad. Onduidelijk is wie dan de baas wordt in de gemeente. De Graaf mijdt dit probleem. (...)

25 Ook over de macht van de nieuwe burgemeesters bestaat in de voorstellen van De Graaf nog veel onduidelijkheid. Burgemeesters hebben nu een beperkte taak, meestal openbare orde en veiligheid. En zelfs voor dit beleid zal de burgemeester veelal instemming nodig hebben van de raad. En dat is goed, want de raad vertegenwoordigt de lokale politieke meningen en voorkeuren.

naar: de Volkskrant van 10 oktober 2003

Dit betekent ook dat de nieuwe burgemeester geen zinvol verkiezingsprogramma aan de bevolking kan voorleggen. Het alternatief is dat de direct gekozen burgemeester meer macht opeist. Als de burgemeester zijn of haar beloften wél nakomt zal deze de confrontatie moeten aangaan met de gemeenteraad. En dit eveneens direct gekozen orgaan heeft dan weinig mogelijkheden om zich van een dwarse burgemeester te ontdoen: beide hebben de steun van de kiezers. Alleen die kunnen de nieuwe burgemeester wegstemmen. Het gevaar is dat het lokale bestuur wordt verlamd, doordat voorstellen van de burgemeester geen meerderheid halen in de raad, en andersom voorstellen van de raad door de burgemeester niet worden uitgevoerd. (...)

60 Niet staatsrechtelijke hervorming, maar meer debat zal de politiek dichterbij de burgers brengen. Daarvoor is het belangrijk om vast te houden aan een echte vertegenwoordigende democratie. Dit betekent gelukkig niet dat we de benoemde burgemeester moeten handhaven. Om de positie van de raden te versterken zou het beter zijn om de burgemeester, net als nu de wethouder, door de gemeenteraad te laten kiezen – een voorstel dat waarschijnlijk mag rekenen op een grote meerderheid in de Tweede Kamer.

Ronald van Raak is lid van de Eerste Kamer voor de SP.

Opgave 3 Mens en werk

tekst 11

De vrouwen waren we even vergeten

Koud konden we in 1976 spreken van een verzorgingsstaat of de afbraak ervan begon alweer. Ironisch genoeg legde de vrouwenemancipatie de bijl aan de wortel van het Nederlandse model van sociale zekerheid.

(...)

De kiem van de verzorgingsstaat lag in de jaren dertig van de vorige eeuw. (...) Na de oorlog was een op solidariteit en goed vertrouwen gebaseerd stelsel van sociale zekerheid politiek nauwelijks omstreden. Over de uitvoering werd wel uitgebreid gedebatteerd. In 1952 werd het pleit beslecht. De overheid voerde de volksverzekeringen uit (voor iedereen, zoals kinderbijslag en AOW), de sociale partners werden verantwoordelijk voor de werknemersverzekeringen (voor mensen in loondienst, zoals WW en WAO). Die taakverdeling hield vijftig jaar stand, totdat in 2002 het kabinet de uitvoering van de werknemersverzekeringen overnam. (...)

Hoewel het kostwinnersbeginsel in de jaren zestig en zeventig nog de overhand had, begon het te wrikken. In 1969 nog werd een minimumuitkering voor de WW geïntroduceerd, maar alleen voor kostwinners. Het inkomen van werkende

bron: de Volkskrant van 16 september 2003

vrouwen, voor zover ze geen kostwinner waren, gold toch slechts als aanvulling. Teken des tijds was een uitspraak van de hoogste rechter in de sociale zekerheid: een getrouwde vrouw kreeg uitsluitend zes maanden WW als ze minimaal twee jaar lang haar betaalde werk had gecombineerd met 'de normale dagtaak'. De vervolguutkering bleef voorbehouden aan kostwinners.

Maar het tijt keerde. Meer en meer kwam het stelsel onder druk te staan. Door tekort aan personeel, de toenemende scholing van vrouwen en de tweede feministische golf van begin jaren zeventig werd het verzet tegen de tweederangs positie van vrouwen groter. Europa heeft de vrouwen uiteindelijk hun rechten geschonken. In 1975 moest de gelijke beloning van werkende mannen en vrouwen bij wet geregeld zijn. In de praktijk blijkt overigens 25 jaar later, dat vrouwen nog steeds twintig procent minder verdienen dan mannen voor hetzelfde werk. Een tweede Europese verplichting legde de bijl aan de wortel van de Nederlandse verzorgingsstaat: uiterlijk in 1985 moesten mannen en vrouwen ook in de sociale zekerheid gelijk worden behandeld.

Gijs Herderscheé

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

havovwo.nl

tabel 1

Aandeel vrouwen in de werkzame beroepsbevolking van 15-64 jaar naar beroepsklasse (in procenten)

	1990	1995	2001
hoogste aandeel vrouwen			
(para)medisch lagere beroepen	86	87	90
(para)medisch middelbare beroepen	85	85	87
(para)medisch hogere beroepen	76	77	78
verzorgend lagere beroepen	75	79	77
administratief, commercieel e.d. lagere beroepen	75	74	73
verzorgend hogere beroepen	65	70	73
gedrag en maatschappij middelbare beroepen	51	60	72
verzorgende e.d. middelbare beroepen	70	70	70
wiskundig, natuurwetenschappelijk lagere beroepen	40	49	67
laagste aandeel vrouwen			
technisch middelbare beroepen	3	3	5
transport hogere beroepen	6	9	7
transport lagere beroepen	4	4	9
technisch hogere beroepen	5	6	9
technisch lagere beroepen	11	10	10
beveiliging lagere beroepen	4	9	13
middelbare beroepen	7	23	13
landbouwkundig hogere beroepen	10	14	15
technisch wetenschappelijke beroepen	5	8	15
managers e.d. hogere beroepen	8	11	16

bron: Emancipatiemonitor 2002 (SCP/CBS)

tabel 2

Emancipatiestreefcijfers versus feitelijke situatie

Streefcijfers Meerjarenbeleidsplan voor 2010 versus feitelijke situatie (in procenten)

		Streefcijfer 2010	Feitelijke situatie
1	Verhoging arbeidsparticipatie van vrouwen (baan van ten minste 12 uur per week).	65	53 ^a
2	Verhoging van het aandeel economisch zelfstandige vrouwen.	60	38 ^b
3	Verhoging van het aandeel vrouwen in het totaal van de persoonlijke inkomens.	35	32 ^b
4	Verhoging van het aandeel mannen in totaal aantal uren onbetaalde zorg.	40	35 ^b
5	Verhoging van het aandeel vrouwen in politieke functies: Tweede Kamer.	50	35
6	Verhoging van het aandeel vrouwen in openbaar bestuur: burgemeesters.	40	19
7	Verhoging van het aandeel vrouwen in hoge functies in de profitsector.	20	5 ^c
8	Verhoging van het aandeel vrouwen in hoge functies in de non-profitsector (zorg en welzijn).	45	30 ^c
9	Verhoging van het aandeel vrouwen in hoge functies in de overige non-profitsector (sociaal-economisch).	35	12 ^c
10	Verhoging van het aandeel vrouwen in de ICT.	30	10 ^a
a	Situatie in 2001.		
b	Situatie in 2000.		
c	Situatie in 2002.		

bron: Emancipatiemonitor 2002 (SCP/CBS)

“MENSELIJKE WAARDIGHEID, DAAR GAAT HET OM”

interview met SER-voorzitter Herman Wijffels

De vraag komt onvermijdelijk op ons af of we subsidies als kinderbijslag en studiefinanciering in hun huidige vorm willen handhaven, meent SER-voorzitter Herman Wijffels.

“De alarmklok luidt voor de verzorgingsstaat. Het systeem wordt niet alleen onbetaalbaar, maar schiet steeds vaker zijn doel voorbij. Ooit zorgde hij voor een eerlijke verdeling van zorg en inkomen. Maar de tijden veranderen”, meent Herman Wijffels. (...)

“Op de keper beschouwd wordt door de rijksoverheid veel geld geïnd, dat vervolgens weer wordt uitgedeeld aan mensen die dat helemaal niet per se nodig hebben. Denk maar aan de studiefinanciering, de hypotheekrenteaftrek, een ruimhartige WAO. Dit vraagt om verandering. Moeten we ons niet beperken tot inkomenssteun voor mensen die zonder onze steun en solidariteit niet volwaardig kunnen functioneren? Dat is de vraag waar we voor staan. (...)

bron: de Volkskrant van 25 oktober 2003

25 Moet iedereen meebetalen aan studiefinanciering? Moeten mensen daar zelf niet voor zorgen, bijvoorbeeld in een sociaal leenstelsel?”

Verderop in het interview spreekt Wijffels over het centraal akkoord dat in oktober 2003 na moeizame onderhandelingen tot stand was gekomen. Het kabinet-Balkenende II (CDA-VVD-D66) had als inzet voor de onderhandelingen dat de lonen niet zouden stijgen in de komende jaren, vanwege de slechte economische situatie. In het centraal akkoord werd geregeld dat er in 2004 geen loonstijgingen zouden zijn en in 2005 een zo klein mogelijke stijging. Ook werd afgesproken dat het kabinet-Balkenende II de bestaande VUT- en prepensioenregelingen niet per direct zou afschaffen. Wijffels had drie maanden geleden voorspeld dat er geen centraal akkoord zou komen, (...).

Gijs Herderscheé en Yvonne Zonderop

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

havovwo.nl

Opgave 1 Oorlog in de media

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 6 en de afbeeldingen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

In de aanloop tot de Tweede Golfoorlog (20 maart - 1 mei 2003), blikt de journalist Hofland terug op de Eerste Golfoorlog van 1991.

Lees tekst 1.

Er zijn in Nederland verschillende categorieën kranten: landelijke en regionale kranten, ochtend- en avondkranten, progressieve en conservatieve kranten. Naast deze indelingen is er nog een andere belangrijke indeling te maken. Zo behoort NRC Handelsblad tot een andere categorie kranten dan De Telegraaf. Dit laatste onderscheid is ook van toepassing op buitenlandse kranten.

Bekijk afbeelding 1 en afbeelding 2. Deze afbeeldingen zijn voorpagina's van respectievelijk New York Post en The New York Times.

- 1p 1 Tot welke categorie kranten behoort *New York Post* en tot welke categorie *The New York Times* wanneer je afgaat op de afbeeldingen?
- 2p 2 Noem twee verschillen met betrekking tot de inhoud van deze categorieën kranten.

Lees tekst 2.

Hofland schrijft zijn artikel (tekst 1) aan het begin van de Tweede Golfoorlog. Tekst 2 verschijnt in *de Volkskrant* van 24 juli 2003, bijna drie maanden na die oorlog. De massamedia vervullen voor burgers bepaalde functies.

- 2p 3 Welke functie vervullen zowel het artikel in *NRC Handelsblad* van 22 februari 2003 als het artikel in *de Volkskrant* van 24 juli 2003? Geef ook een reden waarom die functie belangrijk is voor de burgers.

Elke krant geeft een beschrijving van haar kleur of identiteit in het redactiestatuut.

Hieronder staat een aantal omschrijvingen van de identiteit van vier landelijke dagbladen:

1 "(...) dat zich tot taak stelt de lezers eerlijk en zo veelzijdig mogelijk te informeren. Zij is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Mede daarom wil zij vooruitstrevend zijn en vooral opkomen voor verdrukten en ontrechten."

2 "(...) wordt in vrijzinnige geest geredigeerd vanuit de beginselen die ten grondslag liggen aan de parlementaire democratie (...)" Deze krant streeft naar een populaire kwaliteitskrant.

3 "(...) wordt geredigeerd vanuit een liberale geesteshouding met eerbied voor het individu en de beginselen van verdraagzaamheid, redelijkheid en openheid voor de geest van de tijd."

4 "Zonder dat (...) gebonden is aan enigerlei organisatie van politieke of andere aard, zal de geschakeerdheid van haar lezerskring, vooral in kerkelijk, politiek en sociaal opzicht, medebepalend zijn voor de selectie van het nieuws en de keuze van de artikelen."

- 2p 4 Welke beschrijving hoort bij *NRC Handelsblad* en welke bij *Trouw*?

De identiteit van een krant bepaalt mede 'de selectie van het nieuws en de keuze van artikelen'.

Stel dat je de identiteit van een willekeurige krant wilt leren kennen. Eén manier is dan het lezen van het redactionele commentaar.

- 3p 5 Geef drie andere manieren waaruit de identiteit van een krant blijkt.

In tekst 2 komt de rol van de Verenigde Naties in de opbouwperiode na de Tweede Golfoorlog ter sprake.

- 2p 6 Geef twee doelstellingen van de Verenigde Naties die betrokkenheid bij de opbouw van Irak rechtvaardigen.

De Verenigde Staten en Groot-Brittannië begonnen de oorlog tegen het regime van Saddam Hoessein zonder de steun van de Veiligheidsraad. In de Raad is over die aanval een hevige politieke discussie gevoerd. Frankrijk, China en Rusland waren tegen de aanval op Irak.

- 1p 7 Geef een reden waarom de Verenigde Staten en Groot-Brittannië de steun zochten van de Veiligheidsraad voor een militair optreden tegen Irak. Betrek in je antwoord de *bevoegdheid* van de Veiligheidsraad.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

havovwo.nl

- 2p 8 Leg uit waarom juist Frankrijk, China en Rusland een besluit van de Veiligheidsraad konden tegenhouden. Ga uit van de *samenstelling* en de *wijze van beslissen* van de Veiligheidsraad.

Lees tekst 3.

Uit de commentaren over de berichtgeving van de personen in tekst 3 lijkt het alsof er sprake is van bewuste kleuring van informatie. Dit is onder andere het gevolg van het onder druk staan van journalistieke principes in de berichtgeving over de oorlog in Irak.

- 2p 9 Welke journalistieke principes staan in de berichtgeving over de oorlog volgens een aantal lezers van de website van *NRC Handelsblad* onder druk? Noem er twee. Illustreer elk principe met een passend citaat uit tekst 3.

- 2p 10 Leg uit waarom er in de nieuwsberichtgeving nooit sprake kan zijn van volledige objectiviteit.

Internet zou zich in de Tweede Golfoorlog als nieuwsmiddeum bewijzen (regels 9-11 van tekst 4). De ontwikkeling van internet als nieuwsmiddeum heeft maatschappelijke gevolgen op cultureel, economisch en politiek-juridisch gebied.

- 3p 11 Noem per gebied een voorbeeld.

De antwoorden zijn niet direct af te leiden uit tekst 4.

Lees de regels 32-36 van tekst 4.

- 2p 12 Leg uit welk dilemma voor een journalist kan optreden bij ‘embedded verslaggeving’.

Lees tekst 5.

De agendatheorie is één van de benaderingen met betrekking tot de effecten van de massamedia.

- 3p 13 Wat houdt deze theorie in? Noem uit de tekst een passage die deze theorie illustreert.

Lees de regels 1 tot en met 28 van tekst 5.

De tekst laat zien dat de effecten van de media op het grote publiek beperkt zijn: de publieke opinie volgt niet zonder meer de meningsvormers in de media.

- 2p 14 Leg uit met welk begrip uit de communicatiewetenschap of met welke beïnvloedingstheorie men kan verklaren dat de meerderheid van de Amerikanen *niet* automatisch de media volgt in haar steun aan president Bush.

Eén op de drie Amerikanen staat “achter een oorlog als die alleen door de Verenigde Staten wordt gevoerd” (regels 26-27 van tekst 5). Stel dat deze uitspraak een uitkomst is van een opinieonderzoek. Als onderzoeksmethode is een telefonische enquête gebruikt.

- 2p 15 Aan welke voorwaarden moet deze onderzoeksmethode hebben voldaan om bovenstaande uitspraak te kunnen staven? Noem er twee.

Zie tekst 6.

Tekst 6 spreekt van de opbouw van een democratische maatschappij en van “de gewenste vestiging van een meer divers medialandschap” (regels 26-28). Ook in onze Nederlandse maatschappij is pluriformiteit van informatie en meningen een belangrijk cultuurgoed. In het mediabeleid van de overheid vormt het bevorderen en beschermen van de pluriformiteit van informatievoorziening één van de uitgangspunten.

- 4p 16 Geef twee manieren waarop de overheid in Nederland – naast het garanderen van de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting – de pluriformiteit van de media wil bevorderen of beschermen.

De persmedia (persorganen als kranten en opinietijdschriften) zijn in de westerse samenleving vanouds particuliere ondernemingen.

- 2p 17 Op welke economische grondslag zijn de persmedia in Nederland gebaseerd? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 6.

Het omvormen van Irak in een democratische rechtsstaat is een van de doelstellingen van de Amerikaanse en Britse regering. Ten aanzien van deze doelstelling zijn kritische geluiden gehoord: een democratie zou niet van bovenaf opgelegd kunnen worden.

In tekst 6 klinkt al door dat het tot stand brengen van een vrije pers en onafhankelijke media in een land als Irak toch van een andere orde is dan in een land als Nederland. Een vrije pers en onafhankelijke media kunnen ook de verspreiding van minder democratische ideeën inhouden. Dit kan remmend werken op de ontwikkeling van Irak tot een democratische rechtsstaat.

De democratische rechtsstaat heeft een aantal kenmerken, zoals het bestaan van grondrechten als persvrijheid en vrijheid van meningsuiting.

De vraag kan gesteld worden of er in Irak al voldoende consensus is over deze grondrechten. Zo eisen sommige godsdienstige groeperingen het recht op om meningen te laten toetsen door een raad van geestelijken.

- 4p **18** Geef twee andere kenmerken – dan persvrijheid – van de democratische rechtsstaat en formuleer een vraag aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of die kenmerken ook kunnen worden gerealiseerd in een land in ontwikkeling als Irak.

Opgave 2 De gekozen burgemeester

Bij deze opgave horen de teksten 7 tot en met 10 uit het bronnenboekje.

Deze opgave gaat over het voornemen van minister De Graaf (Bestuurlijke Vernieuwing, D66) om met ingang van maart 2006 in alle Nederlandse gemeente een systeem van gekozen burgemeester in te voeren. De teksten 7 tot en met 10 uit het bronnenboekje behandelen de inhoud van het voornemen en enige reacties daarop.

Er worden gewoonlijk drie categorieën van politieke participatie onderscheiden.

- 2p **19** Welke categorie van politieke participatie herken je in tekst 7?
Geef twee voorbeelden uit de tekst van deze vorm van politieke participatie.

Het kabinet-Balkenende II (CDA, VVD en D66) heeft de plannen van De Graaf aanvaard (regels 13-14 van tekst 7) en D66 sleepte de gekozen burgemeester binnen tijdens de kabinetsformatie (regels 44-47).

Je kunt het proces van besluitvorming over de gekozen burgemeester beschrijven met behulp van het barrièremodel van politieke besluitvorming.

- 4p **20** Welke twee barrières in het politieke besluitvormingsproces over de gekozen burgemeester zijn volgens tekst 7 genomen?
Geef per barrière een voorbeeld van een actor of actoren en zijn/haar/hun activiteit.

Lees tekst 8.

In de tekst noemt De Graaf een aantal redenen voor invoering van de gekozen burgemeester. Die redenen verwijzen naar culturele veranderingen in Nederland vanaf de tweede helft van de jaren zestig. Deze veranderingen hadden invloed op de politieke cultuur van Nederland.

- 3p **21** Noem drie belangrijke culturele veranderingen waarnaar De Graaf verwijst. Geef per verandering een citaat uit de tekst.

Lees de regels 19-34 van tekst 9.

- 2p **22** Leg uit dat het kiezen van de burgemeester door de bevolking een versterking kan betekenen van het dualisme van het gemeentebestuur.

In de regels 22-24 van tekst 9 staan de taken van de gemeenteraad en het college van B en W.

- 2p **23** Welke landelijke organen vervullen vergelijkbare taken?
Noem die organen en geef van elk de taak of taken.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

havovwo.nl

Zie tekst 10.

Over de macht van de burgemeester bestaat nog veel onduidelijkheid in de voorstellen van De Graaf (zie regels 25-27).

- 1p **24** Over welke formele machtsbron beschikt de burgemeester zowel in de oude als in de nieuwe situatie?
- 2p **25** Welke machtsbronnen zullen mogelijk een grotere rol gaan spelen wanneer de burgemeester zal worden gekozen door de bevolking? Noem er twee.

Minister De Graaf is van D66. In *NRC Handelsblad* van 2 maart 2004 schreef De Graaf onder andere het volgende: “Moderne politieke democratie gaat veeleer om de zeggingskracht van personen en hun concrete oplossingen voor bestaande maatschappelijke problemen dan om de gefixeerde denkramen van beginselprogramma’s.” “Links en rechts zijn versleten begrippen geworden, al was het maar omdat niemand nog weet welke leerstellingen daar precies bij horen. Het politieke debat gaat steeds minder om heilige principes en steeds meer om nuances en praktische toepassingen.”

Naast de begrippen ‘links’ en ‘rechts’ zijn er nog andere begrippen die gebruikt worden om politieke partijen in te delen of standpunten te typeren.

- 2p **26** Met welke begrippen kun je D66 typeren? Noem er twee.

Zie de teksten 7 tot en met 10.

In tekst 10 levert het Eerste-Kamerlid Van Raak (SP) kritiek op de plannen van minister De Graaf. Van Raak komt ook met een alternatief voorstel.

- 3p **27** In welk voorstel kun je je het meest vinden, in dat van De Graaf of in dat van Van Raak? Schrijf een kort betoog waarin je je voorkeur aangeeft en verwerk daarin twee argumenten. Voor een consistent betoog wordt 1 punt toegekend.

Opgave 3 Mens en werk

Bij deze opgave horen de teksten 11 en 12 en de tabellen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

De omvang van de verzorgingsstaat was in 2003 onderwerp van politieke discussie. Het pas aangetreden kabinet-Balkenende II (CDA-VVD-D66) deed een aantal voorstellen om de verzorgingsstaat te hervormen. Vlak voor Prinsjesdag 2003 publiceerde *de Volkskrant* een speciaal katern over de verzorgingsstaat. De tendens van de artikelen in dit katern was: “De naoorlogse verzorgingsstaat voldoet niet langer. Het is hoog tijd dat burgers, gekozenen en kabinet zich beraden op een nieuwe sociale zekerheid.” Een aantal weken later pleitte ook SER-voorzitter Herman Wijffels in *de Volkskrant* voor hervormingen in de verzorgingsstaat (tekst 12).

Nederland ontwikkelde zich in de loop van de vorige eeuw in de richting van een gemengde economie, ook wel aangeduid als georiënteerde markteconomie.

- 2p **28** Vanuit welk type economische orde heeft Nederland zich in de richting van de gemengde economie ontwikkeld? Licht je antwoord toe.

De economische omstandigheden tijdens de jaren dertig van de vorige eeuw zijn medebepalend geweest voor de ontwikkeling van de sociale zekerheid.

- 2p **29** Leg uit hoe de economische omstandigheden in de jaren dertig van de vorige eeuw hun effect hebben gehad op de ontwikkeling van de sociale zekerheid.

Lees tekst 11.

Zoals in tekst 11 is te lezen, is er uitgebreid gedebatteerd over de zeggenschap over de uitvoering van het stelsel van sociale zekerheid. Met name sociaal-democraten en christen-democraten hadden hier een verschillende visie. In tekst 11 is met name de visie van de christen-democraten te herkennen.

- 2p **30** Noem een citaat waarin deze visie is te herkennen en leg uit waarom deze visie past bij een uitgangspunt van de christen-democraten.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

De vrouwenemancipatie had effect op de verzorgingsstaat. Volgens de auteur van het artikel legde de Europese verplichting om mannen en vrouwen ook in de sociale zekerheid gelijk te behandelen “de bijl aan de wortel van de Nederlandse verzorgingsstaat” (regels 52-54 van tekst 11). De gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid maakte de discussie over het instandhouden van de verzorgingsstaat – die vanaf de jaren zeventig gevoerd werd – nog urgenter.

- 2p 31 Leg uit welk knelpunt van de verzorgingsstaat acuter werd door de Europese verplichting om mannen en vrouwen ook in de sociale zekerheid gelijk te behandelen.

Zie tabel 1.

De tabel laat zien dat er sprake is van een ongelijke verdeling van mannen en vrouwen over lagere en hogere beroepen. Je kunt dit vraagstuk analyseren met behulp van de benaderingswijzen van het vak maatschappijleer.

- 4p 32 Formuleer aan de hand van tabel 1 een analysevraag vanuit de sociaal-economische benaderingswijze en een vraag vanuit de sociaal-culturele benaderingswijze.

Zie tabel 2.

In het emancipatiebeleid streeft de overheid naar een verbetering van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt. De overheid hanteert daarbij zogeheten emancipatiestreefcijfers.

Arbeid vervult voor zowel mannen als vrouwen materiële en immateriële functies.

- 2p 33 Noem twee materiële functies van arbeid die voor de emancipatie van vrouwen belangrijk zijn.
Welk(e) streefcijfer(s) van tabel 2 komt of komen overeen met elk van deze functies?

Tot in de jaren zeventig verrichtte het overgrote deel van de gehuwde Nederlandse vrouwen niet-betaald huishoudelijk werk en vervulde het zorgtaken. Het streven van de overheid is om het aandeel van mannen in het totaal aantal uren onbetaalde zorg te verhogen. *Zie streefcijfer 4 in tabel 2.*

Naast materiële functies heeft arbeid ook immateriële functies.

- 3p 34 Noem drie immateriële functies van arbeid en leg per functie uit of het verrichten van alleen onbetaalde huishoudelijke arbeid die functies wel of niet (nauwelijks) heeft.
- 2p 35 Leg uit dat huishoudelijk werk in de zin van het verrichten van huishoudelijke taken en kinderverzorging voor het eigen gezin ook valt onder arbeid.

De auteur van tekst 11 schrijft dat de Europese Unie veel gedaan heeft om de positie van vrouwen te verbeteren. De Nederlandse overheid mocht volgens de Europese regels mannen en vrouwen in de sociale zekerheid niet langer ongelijk behandelen. Als een Nederlandse vrouw in de sociale zekerheid achter wordt gesteld bij een man, kan zij uiteindelijk aan een Europese gerechtelijke instantie verzoeken om toepassing van de Europese regels. Op die manier wordt ervoor gezorgd dat in de Europese Unie mannen en vrouwen niet ongelijk worden behandeld.

- 1p 36 Bij welke Europese gerechtelijke instantie zou een Nederlandse vrouw een verzoek om toepassing van de Europese regels voor gelijke behandeling kunnen doen?

Zie tekst 12.

Ook de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad (SER) Herman Wijffels zegt dat de alarmklok luidt voor de verzorgingsstaat. De SER-voorzitter vraagt zich af of we kinderbijslag, studiefinanciering en hypotheekrenteaftrek in de huidige vorm moeten handhaven.

- 2p 37 Vanuit welke taak kan de SER een uitspraak doen over het al dan niet handhaven van deze regelingen?

Eindexamen maatschappijleer vwo 2005-I

Wijffels vraagt zich af of de studiefinanciering niet herzien moet worden (regels 25-28 van tekst 12).

De studiefinanciering bestaat nu uit een basisbeurs die iedereen krijgt (een gift) en daarbovenop een lening die studenten – tegen gunstige voorwaarden – kunnen afsluiten. Een volledige afschaffing van het huidige stelsel stuit op verzet van met name de studenten. Introductie van alleen een leenstelsel voor iedere student zou volgens tegenstanders van zo'n stelsel effect hebben op de sociale mobiliteit.

- 2p **38** Op welke vorm van sociale mobiliteit (de intragenerationele of intergenerationele sociale mobiliteit) kan een leenstelsel effect hebben?
Licht het antwoord toe.

De volgende twee vragen gaan over de regels 29-46 van tekst 12.

Een centraal akkoord kan in het belang zijn van zowel werknemers als werkgevers.

- 4p **39** Leg uit welke twee belangen werkgevers en werknemers gemeenschappelijk hebben bij een centraal akkoord zoals dat in tekst 12 wordt beschreven.

Wijffels verwachtte dat er geen centraal akkoord zou komen. Je kunt uit tekst 12 enkele omstandigheden halen die de mogelijkheden van de vakbeweging om op te komen voor haar belangen beperken. Ondanks deze omstandigheden is er in het najaar van 2003 toch een voorlopig centraal akkoord gekomen. Echter in het voorjaar van 2004 kreeg Wijffels alsnog gelijk. Het kabinet en de vakbeweging konden op dit tijdstip niet tot overeenstemming komen over de VUT en het prepensioen. De vakbeweging verklaarde zich niet meer gebonden aan de eerder gemaakte afspraken.

- 4p **40** Leg uit welke twee omstandigheden in 2003 en 2004 een succesvolle belangenbehartiging van de werknemer door de vakbeweging bemoeilijken. Gebruik gegevens uit tekst 12 bij het beantwoorden van deze vraag.